

Museoiden yhteisvaraston rakentamispäätös

Vapaa-ajan lautakunta 03.10.2024 § 69

Valmistelija

Kulttuuripäällikkö Mikko Nortela, mikko.nortela@salo.fi, 050 471 1987,
Museonjohtaja Susanna Luojus, susanna.luojus@salo.fi, 044 778 4900,
Intendentti Mikko Kero, mikko.kero@salo.fi, 044 778 4902

Salon Vapaa-ajanlautakunta on kokouksessaan 19.9.2024 hyväksynyt Salon museokokoelmien yhteisvarastohankkeen edistämisen ja päivitetyn hankesuunnitelman. Hankesuunnitelma on pykälän liitteenä.

Museoiden perustehtävä on tallentaa historiaa, tutkia sitä ja esittää siitä yleisölle mm. näyttelyiden ja erilaisten julkaisujen muodossa koosteita [Museolaki 314/2019 § 2 ja § 5]. Tallentaminen tapahtuu pääasiassa esinekokoelmaa ja arkistoa kartuttamalla. Salon historiallisella museolla (SAMU) on yhdeksän historiallista, osin rakennusperintö- tai kaavasuojeltua museokohdetta. Näiden lisäksi museo hallinnoi näyttelyiden ja kokoelmien osalta 21 rakennusta sekä kuutta varastotilaa muissa rakennuksissa. Esineistöä historiallisella museolla on noin 50 000 objektiä, lisäksi valokuvia 17 000 kappaletta ja kirjoja 8 800. Taidemuseo Veturitallin kokoelmiin puolestaan kuuluu noin 2.400 teosta, joista noin puolet on sijoitettuna kaupungin eri toimipisteisiin ja Varhan tiloihin.

Yhteisvarastohanke on käynnistynyt vuonna 2023 siksi, että Salon museoiden kokoelmia on hyvin monessa ja valitettavan usein käyttöön sopimattomassa tilassa. Salon historiallisen museon kokoelmia on 39 eri tilassa ympäri Saloa:

- Halikon museo, jonka ongelmana vaihteleva kosteus ja hiiriongelma.
- Meritalon museo.
- Perniön museo, jossa kokoelmia kahdessa rakennuksessa.
- Ploomingin torppa, jonka sisäkatto on osittain romahtanut, esineiden päällä on valkoista hometta, lämpötilaan ja kosteuteen ei voi vaikuttaa ja talossa on myös tuholaisongelma.
- Trömperin kestikievari, jossa lämmitys on vain yhdessä huoneessa ja jossa on tuholaisongelma.
- Kiikalan kotiseutumuseo, jonka seitsemästä rakennuksesta osan katto vuotaa, esineistöä on tuhoutunut ja homehtunut, lämmitystä ja kosteudensäättöä ei ole ja kohteessa on tuholaisongelmaa. Kohteen inventointi on keskeytetty työturvallisuussyistä.
- Suomusjärven kotiseutumuseo, jonka katosta tippuu kondenssivettä, esineistöä on tuhoutunut ja homeessa, lämmitystä ja kosteudensäättöä ei ole, ja ”normaalien” tuholaisien lisäksi kohteessa on lepakkoja ja niiden jätöksiä. Pihapiirissä myös museoon kuulumaton rakennus, jonka katto on sortunut ja luultavasti on museolle lahjoitettua irtaimistoa. Kohteet ovat yksityisellä tontilla vaikka museorakennus on lahjoitettu kaupungille.
- Elektroniikkamuseo, jossa on tallessa myös muita kokoelmia. Kohde on vuokratiloissa.
- Pieni kokoelma Samun toimistossa ja taidemuseo Veturitallissa, jossa ainoana tilana on kunnolliset museaaliset olosuhteet.
- Saktassa kolmen kohteen kokoelmia, rakennus puretaan ja esineistö siirretään Asemakadun päiväkotiin, joka on sisäilmakohde.
- Lupajan navetta, jonka ikkunoita on rikki, lämmitys puuttuu, kosteusvaihtelu on suurta ja tuholaisongelman lisäksi ongelmana on yhteiskäyttö kaupungin huoltomiesten kanssa – museoesineiden keskellä on mm. traktori, jonka tieltä esineitä on siirretty omatoimisesti.
- Lupajan kuivuri, jonka katto vuotaa, ikkunoita ja ovia on rikki, lattialla kasvaa sieniä jne.

- Lupajan lato, jonka olosuhteet vaihtelevat, tuholaisongelman lisäksi esimerkiksi yhteiskäyttö kaupungin huoltomiesten kanssa on vaaraksi esineistölle.
- Paarskylän kartanon navetta, joka on yksityisessä omistuksessa eikä kokoelmien säilytyksestä ole löytynyt kirjallista sopimusta, tuholaisongelma.
- Franssintalo, joka ei enää ole kaupungin omistuksessa. Kosteus ulkoilman mukaan, osa esineistä kostealla maapohjalla, osa avovintillä, tuholaisongelma ja yhteiskäytön mukanaan tuomia ongelmia, vuokrasopimus päättymässä eikä omistaja halua somia uutta.
- Taitojen tupa, joka kuuluu Fransintaloon ja jossa pitkälti samat ongelmat.
- Teijon paja, jossa museoesineet ovat käytössä olevassa sepän pajassa muun esineistön seassa.
- Mathildedalin satama, valvoton ja lämmittämätön tila.
- Itäkeskus Majakka, säilytyksessä vanhuspalveluiden käyttöön laadittu Muistelusalkku.
- Muisteluyhdistys, säilytyksessä vanhuspalveluiden käyttöön laadittu Muistelusalkku.
- Rikalan krouvi, säilytyksessä Rikalanmäeltä löydetyn Gicelin-miekan ennallistus.
- Perniön kirkko ja seurakunta, säilytyksessä kirkosta Perniön museon kokoelmiin lahjoitettua esineistöä.
- Salon pääkirjasto, säilytyksessä Raamattu 1600-luvulta.
- Wiurilan kartano, kolmessa rakennuksessa esillä ja säilytyksessä lähinnä rekiä ja vaunuja. Kellarinvintin ja ladon osalta tiloissa ei ole lämmitystä ja niissä myös tuholaisongelmaa.
- VPK:n tilat.
- Kaupunginvarikko.
- Lasipaviljonki jokirannassa.

Historiallisen museon esineiden koko vaihtelee hyvin pienistä arkeologisista löydöistä aina suuriin ajokaluihin sekä tuotantohistoriallisiin koneisiin ja laitteisiin. Nykytilanteessa kokoelmien hoito, käsittely ja tutkiminen on käytännössä mahdotonta tilanahtauden, rakennusten huonosta kunnosta johtuvan vaarallisuuden sekä sisäilmaongelmien vuoksi.

Historiallisen museon lisäksi myös taidemuseo Veturitallin kokoelmaa on sijoitettu Veturitalli-rakennuksen ulkopuolelle. Taidekokoelmasta on noin 50% sijoitettuna kaupungin eri toimipisteisiin sekä Varhan tiloihin. Nykyiset Veturitallissa sijaitsevat taidevarastot ovat täynnä, paisuntatilaa on kokoelmaevakuointien vuoksi syksyllä 2023 rakennettu Ylhäistentie 2:n kiinteistöön ja tilaa vaativia veistoksia on varastoitu lisäksi muihin tiloihin, joissa niiden käsittely on tilanahtauden ja epäsovivuuden vuoksi vaikeaa ja vaarallista. Kokoelmatyössä ei toteudu työ- eikä esineturvallisuus. Osa teoksista on kooltaan niin suuria, etteivät ne edes mahdu olemassa oleviin taidevarastoihin. Kaupungin kiinteistöjen sisäilmaongelmien vuoksi puhdistettavia tai eristettäviä taideteoksia ei tällä hetkellä pystytä käsittelemään asianmukaisesti. Taidemuseo ei pysty noudattamaan tältä osin ammatillisesti ylläpidetyn ja hoidetun museon standardeja.

Huonoista tiloista suojaan siirrettäville esineille on saatava tarpeeksi tilaa, sillä esinepoistoja ei tule museoeettisten sääntöjen mukaan tehdä säilytystilan puutteeseen vedoten. Olosuhteista johtuen esineistöä on menetetty ja sitä tuhoutuu koko ajan lisää. SAMU ja Veturitalli eivät tällä hetkellä pysty vastaanottamaan esinelahjoituksia. Tämä on vastoin sekä museon omaa toimintasääntöä ja museolakia että museon tärkeintä tehtävää. Asialliset säilytysolosuhteet ovat myös edellytys museoiden valtiosuuden saamiselle. Valtionosuuden vuosittainen vaikutus Salon kaupungille on (2024) 251.810 euroa.

Hankeselvityksessä huomioitiin kaupungin muut mahdolliset tilat ja vuokratilat, mutta koska yhteisvaraston käyttöaika on erittäin pitkä, jouduttiin vuokraus poistamaan vaihtoehtoista. Kaupungilta ei myöskään löytynyt muokattavissa olevia tiloja.

Kaupunki osoitti rakennukselle kaksi vaihtoehtoista paikkaa, joista maaperän ja muiden seikkojen perusteella päädyttiin Riikin teollisuusalueelle Riihitiellä.

Hankesuunnitelma aloitettiin tähtäämällä 200 vuoden käyttöikään ja täydellisiin sisäilmaolosuhteisiin. Esineistö ja sen liikuttaminen vaativat tilaa ja korkeutta, joka myös vaikutti suunnitelmiin. Ensimmäisen suunnitelman kustannusarvio oli 6.765.000 € eli 3.305 €/m². Suunnitelmaa kuitenkin kevennettiin samalla kun käytettävyyttä parannettiin ja tiloja lisättiin. Tuorein kustannusarvio on 5.330.000 € ja 1.990 €/m². Säästöjä on saatu mahdollisimman yksinkertaisilla rakenteilla, muutoksilla betonirauhoitukseen ja sähköjärjestelmiä keventämällä. Myös kosteusolosuhteiden hallinta on poistettu, mutta se voidaan lisätä myöhemmin jo toimivaan rakennukseen. Suunniteltu pinta-ala on yhteensä 2.680 m². Pinta-alaa suunniteltaessa on arvioitu, että osa esineistöä joudutaan nykyisten säilytysolosuhteiden takia poistamaan luetteloista.

Uusi suunnitelma on hyvin vertailukelpoinen niihin ratkaisuihin, joihin on päädytty esimerkiksi Kajaanissa (20.000 esinettä, 2.000 m²), Hämeenlinnassa (50.000 esinettä ja 200.000 valokuvaa, n. 2.000 m², taidemuseon säilytystilat erikseen), Hyvinkäällä (2.600 taideteosta, n. 8.000 esinettä ja 170.000 valokuvaa, osa tiloista kokonaan olosuhdesäänneltyä), Kouvolassa (n. 4.100 taideteosta, 35.500 esinettä ja 132.000 valokuvaa, suurelta osin olosuhdesäänneltyä tilaa, osa taidekokoelmista Museovirastolta vuokratuissa tiloissa) ja Kotkassa (n. 2.000 taideteosta, 37.000 esinettä ja 500.000 valokuvaa, 2.207 m², valokuvakokoelmat eri tiloissa, uusi kokoelmakeskushanke vireillä). Osalla verrokkikunnista ei ole yhtä museovarastoa, mutta kaikissa soittokierroksella tavoitetuista paikkakunnissa tilat ovat vähintään lämmitettyjä. Lisäksi suuremmilla kaupungeilla on omia ratkaisuja ja Salossakin osa esineiden konservoinnista ja säilytyskuntoon saattamisesta tullaan tekemään yhteistyössä esimerkiksi Turun museokeskuksen kanssa.

Museoiden yhteisvaraston rakentaminen on edellytys sille, että Salon paikallismuseoverkkoa voidaan kehittää. Tällä hetkellä esineille ei ole mielekkäitä sijoituspaikkoja kiinteistöjen pientenkään korjausten ajaksi, eikä mahdollisesti museoverkosta poistuvien kohteiden esineistöä voida sijoittaa. Esineitä ei myöskään voida lainata muille museoille näyttelyihin, sillä esineiden nykyiset säilytysolosuhteet voivat olla riski yhteisnäyttelyiden muille esineille.

Valtion rahoitus vastaaville hankkeille on ollut lähivuosina 25 – 30%. On oletettavaa, että vuoden 2024 aikana tehty rahoitushakemus on taloudellisesti kannattavampi kuin asian siirto vuoteen 2025.

Liite: Hankesuunnitelma - Salon museoiden yhteisvarasto, NMD Arkkitehdit oy

Esittelijä

Sivistyspalveluiden johtaja

Päätösehdotus

Vapaa-ajan lautakunta päättää hyväksyä hankesuunnitelman ja esittää kaupunginhallitukselle ja edelleen kaupunginvaltuustolle museovaraston rakentamista vuonna 2025.

Päätös

Petteri Rissanen ehdotti Juha Björkstrandin kannattamana, ettei rakentamispäätöstä tehdä ennen kuin on uudelleentarkasteltu mitä tiloja kaupungilla on tarjota ja Varhailta mahdollisesti vapautuu. Näistä tiloista on arvioitava ovatko ne kelpollisia ja edullisempia tiloja varastointiin.

Puheenjohtaja totesi, että oli tehty esittelijän ehdotuksesta poikkeava kannatettu muutosehdotus asian palauttamisesta uudelleenvalmisteluun, joten asiasta on äänestettävä. Puheenjohtaja ehdotti, että toimitetaan nimenhuutoäänestys. Ne, jotka kannattavat esittelijän ehdotusta äänestävät JAA ja ne jotka kannattavat jäsen Rissanen ehdotusta äänestävät EI. Puheenjohtajan ehdotus äänestystavasta hyväksyttiin. Suoritettuna äänestyksessä Esittelijän pohjaehdotus sai 9 JAA ääntä (Keto-oja, Jaakkola, Alanko, Blomqvist, Järvinen, Karp, Laaksonen, Martyogova, Vierjoki-Väätänen) Jäsen Petteri Rissanen ehdotus sai 2 EI ääntä (Rissanen, Björkstrand) Poissa 2 (Hirvimäki, Leppähaara)

Puheenjohtaja totesi, että päätökseksi tuli äänin 9 - 2 esittelijän ehdotus ja asian käsittelyä päätettiin jatkaa.

Vapaa-ajanlautakunta hyväksyi hankesuunnitelman ja esittää kaupunginhallitukselle ja edelleen kaupunginvaltuustolle museovaraston rakentamista vuonna 2025.

Tiedoksianto

NMD Arkkitehdit oy
Tekninen johtaja
Talonsuunnitteluarkkitehti
Toimistopalvelut

Kaupunginhallitus 18.11.2024
115/00.01.02.02/2024

Valmistelija

Sivistyspalveluiden johtaja Pia Stoor, pia.stoor@salo.fi, 044 778 4001
Kulttuuripäällikkö Mikko Nortela, mikko.nortela@salo.fi, 050 471 1987

Museoiden perustehtävä on tallentaa historiaa, tutkia sitä ja esittää siitä yleisölle mm. näyttelyiden ja erilaisten julkaisujen muodossa koosteita (Museolaki 314/2019 § 2 ja). Tallentaminen tapahtuu pääasiassa esinekokoelmaa ja arkistoa kartuttamalla, ja toimiva kokoelma sekä kokoelmapoliittinen ohjelma ovat myös vaatimuksena museon valtiosuudelle (314/2019 § 5). Nämä periaatteet pohjaavat suomalaisen lainsäädännön lisäksi kansainvälisiin sopimuksiin, ja kulttuuriperinnön säilyminen on keskeisiä arvoja myös Valtioneuvoston periaatepäätöksessä kulttuuriperintöstrategiasta 2023–2030 (Valtioneuvoston julkaisuja 2923:7).

Salossa museotoiminnan järjestäminen lain hengen mukaisesti riippuu sekä henkilöresursseista että kokoelmien säilytyksestä ja esittelystä. Tällä hetkellä kokoelmia on erittäin monissa tiloissa, joista suuri osa ei täytä edes säilytyksen perusvaatimuksia. Esineistöä tuhoutuu, kokoelmaa ei voida esitellä asiallisesti eikä museo voi täyttää myöskään perustehtävänsä kokoelmien kartuttamisesta tulevaisuuden varalle.

Vapaa-ajanlautakunta on hyväksynyt hankesuunnitelman uusista museoiden yhteisvaraston tiloista. Osana hankesuunnitelmaa on käyty läpi sekä kaupungin vapaana olevat tilat että yksityisiä tiloja. Kulttuuripäällikkö on lokakuussa 2024 lisäksi käynyt tutustumassa kahteen yksityiseen tilaan, jotka on yhteisymmärryksessä omistajien kanssa todettu museon varastokäyttöön sopimattomiksi. Tilojen muokkaaminen uuteen käyttöön olisi joko täysin mahdotonta tai taloudellisesti kannattamatonta.

Molemmissa tiloissa oli vesikiertoinen lämmitysjärjestelmä, joka olisi pitänyt vaihtaa toiseen lämmitysmuotoon riskien välttämiseksi. Kattorakenne olisi myös täytynyt muuttaa, koska molemmissa tiloissa oli riskin aiheuttavia kattokaivoja. Toisessa kohteista oli sprinklaus, jota ei nykyilmaisäädännön mukaan ole helppoa poistaa mutta jota ei museovarastossa voi olla. Sammutusjärjestelmät eivät nykyisellään muutenkaan soveltuneet museovarastolle.

Toisen varaston rakenne pohjaa liimapalkkeihin, mitkä ovat tuhoeläinten kannalta riski museovarastolle. Molempien kohteiden seinät olivat myös liian kevytrakenteisia museovaraston vaatimuksiin. Osa seinärakenteesta olisi muutostyön yhteydessä ehkä säilytettävissä, mutta käytännössä sekä ulko- että sisäseinät tulisi rakentaa uudelleen.

Museovaraston vaatima palo-osastointi tarkoittaisi, että molemmissa saneerauskohteissa täytyisi käytännössä rakentaa uusi rakennus vanhan hallin sisään. Kummassakaan hallissa ei ollut tämän vaatimaa vapaata korkeutta, joten pinta-alaa pitäisi kasvattaa merkittävästi. Myös savukaasujen poistojärjestelmät pitäisi suunnitella uudestaan molemmissa kohteissa. Tilapalvelujen kanssa tehdyn arvioinnin mukaan käytännössä muutostöiden hinta vastaa uuden varaston rakennuskuluja.

Museovaraston hyväksytty hankesuunnitelma on mitoitettu niin, että sinne ei tulla siirtämään kaikkea kokoelmien esineitä. Osa esineistä on sijoitettu mielekkäisiin kohteisiin, osa taas on tuhoutunut nykyisten olosuhteiden takia kuntoon, jossa niillä ei ole museaalista arvoa. Karsiminen tehdään Museolain edellyttämän kokoelmapoliittisen ohjelman mukaisesti.

Tilaan on suunniteltu kontrolloitu lämpötila sekä optio kosteuden kontrolloimiselle. Muut tilan vaatimukset ovat rakennusteknisiä. Rakennuksen käyttöikä tulee olla yli 150 vuotta ja se on voitava palo-osastoida moneen osaan. Esimerkiksi kattokaivot, sprinklausjärjestelmät ja vesikiertoinen lämmitysjärjestelmä ovat tällaisessa kohteessa riskejä, joita ei voida ottaa. Sammutusjärjestelmät täytyy suunnitella niin, että varastotiloissa ei normaalisti ole paineistettuja vesijohtoja.

Toinen tärkeä tekijä on kulku tiloista toiseen trukeilla. Noin puolet suunnitellusta tilasta on korkeudeltaan noin kuusi metriä, jotta neliöitä on voitu säästää. Muun tilan vapaa korkeus on noin neljä metriä neliöiden tehokkaan käytön takia. Suuri osa suurehkostakin esineistöstä säilytetään hyllyissä tilan säästämiseksi. Kulku ei saa muodostaa riskiä sille, että tilaan pääsisi eläimiä tai kasvustoja. Tämä on huomioitu karanteenitilojen lisäksi myös rakennusmateriaaleissa, joten käytännössä ainut vaihtoehto on betoni.

Näillä reunaehdoilla esitetty hankesuunnitelma on neliöhinnaltaan vähintään kilpailukykyinen muiden kaupunkien nykyaikaisten museovarastojen kanssa.

Museokokoelmien yhteisvarastoon on mahdollista saada valtion rahoitusta n. 25-30 % investoinnin kustannuksista. Avustuksen suuruuteen vaikuttaa valtion avustuksen rahoitusosuuden suuruus sekä investoinnin lopulliset kustannukset. Rakentaminen tulee aloittaa samana vuonna kun päätös avustuksesta on myönnetty. Avustuksista päätetään vuosittain. Vuoden 2026 avustusta voidaan hakea loppuvuodesta 2025.

Esittelijä	Kaupunginjohtaja
Päätösehdotus	Kaupunginhallitus päättää esittää kaupunginvaltuustolle, että kaupunginvaltuusto hyväksyy museoiden yhteisvaraston hankesuunnitelman.
Päätös	
Tiedoksianto	Toimistopalvelut